

INTERWENCJE

WOBEC OSÓB W KRYZYSIE MIGRACYJNYM ze szczególnym uwzględnieniem grup wrażliwych

Marta Bielecka

Training Assistant,
IOM

Edyta Sępczak

Senior Programme Associate,
IOM

Joanna Wasilewska

Capacity Building Coordinator/
Trainer, IOM

Migracja masowa i przymusowa to szczególny rodzaj sytuacji kryzysowej. Generuje szereg wyzwań, wymagających od służb mundurowych szybkiego nabycia odpowiednich kompetencji. Kluczem do skutecznej interwencji jest rozpoznanie osób, które w tych warunkach są szczególnie zagrożone, oraz podjęcie odpowiednich działań w celu zminimalizowania potencjalnej krzywdy. Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (ang. *International Organization for Migration*, IOM) zajmuje się m.in. popularyzacją wiedzy na temat wpływu migracji na poszczególne jednostki, ich bezpieczeństwo i dobrostan, w celu zapewnienia im jak najlepszej i kompleksowej ochrony.

DZIAŁANIA IOM¹

Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji została założona w 1951 r. w odpowiedzi na rzeczywistość powojenną, tj. nasilające się migracje i związane z nimi wyzwania. Polska jest jednym ze 175 państw członkowskich tej agendy ONZ. IOM wyznaje zasadę, iż humanitarna i uporządkowana migracja przynosi korzyści zarówno migrantom, jak i społeczeństwom państw ich goszczących. Prowadzi różnorodne działania dedykowane migrantom, osobom wewnątrznie przesiedlonym, powracającym do krajów pochodzenia oraz społeczeństwom przyjmującym, polegające m.in. na zapewnianiu bezpośredniej pomocy humanitarnej, wspieraniu rządów w zarządzaniu migracjami, ułatwianiu procesu integracji, promowaniu etycznych praktyk rekrutacji w sektorze prywatnym, zwalczaniu handlu ludźmi, pomocy w dobrowolnych powrotach i reintegracji, a także budowaniu kompetencji służb mundurowych i innych kluczowych interesariuszy.

Działania IOM, zarówno w Polsce, jak i na świecie, realizowane są dzięki wsparciu darczyńców, takich jak rządy państw członkowskich czy organizacje o statusie obserwatora IOM². Działania prowadzone przez IOM Polska na rzecz Policji są finansowane ze środków pochodzących z projektu Komisji Europejskiej DG Home, Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014–2021, amerykańskiego projektu rządowego PRM (*Bureau of Population, Refugees, and Migration*) oraz szwedzkiego projektu rządowego (*Prevention of trafficking in persons and other protection risks of vulnerable conflict-affected people all genders and ages in Ukraine and Neighboring Countries*).

WSPÓŁPRACA IOM Z POLICJĄ

Jednym z bardzo ważnych partnerów IOM jest polska Policja, szczególnie od czasu eskalacji konfliktu w Ukrainie w 2022 r., gdy spora część uwagi funkcjo-

OSOBY W KRYZYSIE MIGRACYJNYM

nariuszy i funkcjonariuszek jest poświęcona osobom przybywającym do Polski z za wschodniej granicy. Aby wesprzeć te wysiłki, IOM stworzyła szereg szkoleń dla Policji budujących kompetencje związane z pracą z osobami cudzoziemskimi. Szerokie spektrum tematyczne szkoleń obejmuje zagadnienia prawne: „Prawa człowieka w służbie funkcjonariusza Policji”, „Przeciwdziałanie handlowi ludźmi i identyfikacja potencjalnych ofiar” oraz „Protokół Stambulski”. Z kolei przygotowane przez zespół psychologów szkolenia poruszają takie tematy jak: „Komunikacja międzykulturowa” i „Mediacje międzykulturowe” oraz „Radzenie sobie ze stresem i przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu”. Wszystkie szkolenia są interaktywne: oprócz prezentacji wiedzy teoretycznej, odnoszącej się do badań naukowych, statystyk oraz doświadczeń IOM, uczestnicy biorą udział w dyskusjach oraz praktycznych ćwiczeniach. W ofercie znajduje się także „Budowanie równościowego środowiska pracy”, które stanowi odpowiedź IOM na potrzeby formacji w zakresie wdrożenia Planu Równości Płci w Policji na lata 2023–2026.

W przygotowaniu jest także szkolenie w module e-learning, dotyczące identyfikacji ofiar handlu ludźmi i wyzsoku pracowników.

Jednym z kluczowych szkoleń oferowanych przez IOM jest „Identyfikacja i praca z osobami z grup wrażliwych (grup o szczególnych potrzebach)”, temat wyjątkowo ważny w kontekście interwencji w stosunku do osób dotkniętych skutkami kryzysu migracyjnego. Poniższe rozważania są próbą holistycznego przybliżenia zagadnienia „grup wrażliwych”, ze szczególnym uwzględnieniem jednej konkretnej grupy: ofiar przemocy ze względu na płeć.

GRUPY WRAŻLIWE – CZYLI KTO?

Nie istnieje jedna, powszechnie obowiązująca definicja, która określałaby jednoznacznie, czym są grupy wrażliwe. Termin ten występuje równoległe z określeniami: grupy narażone, grupy podatne, grupy o specjalnych potrzebach. W publikacjach IOM dotyczących tego tematu³ czytamy, iż „w kontekście migracji wrażliwość definiuje się jako ograniczoną zdolność do unikania, opierania się, radzenia sobie z przemocą, wykorzystywaniem i nadużyciami”. IOM używa też definicji tzw. migrantów narażonych lub osób cudzoziemskich z grup wrażliwych⁴. Są to osoby, które nie są w stanie skutecznie korzystać ze swoich praw i są bardziej podatne na różnego rodzaju nadużycia. Mają one w związku z tym prawo do skorzystania ze szczególnej ochrony i opieki ze strony państw i organizacji pozarządowych.

Jednocześnie należy podkreślić, że to nie migracja sama w sobie jest przyczyną zagrożenia, a pewne czynniki ryzyka i brak tzw. mechanizmów odporności (o czym szerzej w dalszej części artykułu).

Ustawodawstwo narodowe i międzynarodowe oferuje różne definicje i podziały grup wrażliwych. W polskim prawie grupy te wymienione są w art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁵.

Według ustawodawcy, osoby cudzoziemskie mogą wymagać szczególnego traktowania, jeśli są:

- 1) osobą małoletnią,
- 2) osobą niepełnosprawną,
- 3) osobą w podeszłym wieku,
- 4) kobietą ciężarną,
- 5) osobą samotnie wychowującą dziecko,
- 6) ofiarą handlu ludźmi,
- 7) osobą obłożnie chorą,
- 8) osobą z zaburzeniami psychicznymi,
- 9) osobą poddaną torturom,
- 10) ofiarą przemocy psychicznej, fizycznej, w tym seksualnej, a także ze względu na płeć, orientację seksualną i tożsamość płciową.

PRZYCZYNY WRAŻLIWOŚCI NA ZAGROŻENIA

Na podatność na zagrożenia wpływa nie tylko posiadanie pewnych cech, takich jak płeć, wiek czy niepełnosprawność. Może się do niej przyczynić także znalezienie się w konkretnej sytuacji, która czyni osoby bardziej wrażliwymi. Taką sytuacją jest np. migracja – zarówno migracja międzynarodowa, jak i przesiedlenia wewnątrz jednego kraju. Wrażliwość migranta/migrantki może wynikać z:

- 1) przyczyn opuszczenia swojego kraju pochodzenia,
- 2) warunków i doświadczeń na kolejnych etapach migracji,
- 3) warunków w kraju docelowym.

Zgodnie z raportem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, czynniki powodujące podatność na zagrożenia w kraju pochodzenia to m.in. ubóstwo, dyskryminacja, brak dostępu do podstawowych praw człowieka (w tym edukacji, ochrony zdrowia, żywności i wody, godnej pracy), ksenofobia, przemoc, nierówność płci, skutki katastrof naturalnych, zmian klimatu i degradacji środowiska oraz oddzielenie od rodziny⁶. Wrażliwości pojawiające się w związku z samą migracją to zagrożenia związane z faktem bycia w podróży (napotkanie handlarzy ludźmi lub nieuczciwych urzędników, trudne warunki podróży itp.). Z kolei podatności na zagrożenia po dotarciu do celu dotyczą m.in. bariery językowej, trudności w integracji, ksenofobii, nieuczciwości pracodawców i właścicieli nieruchomości. Migranci są szczególnie podatni na naruszenia praw i nadużycia, gdy ich status jest nieuregulowany. Z obawy przed aresztowaniem, zatrzymaniem i deportacją, nie korzystają z usług społecznych, do których mają prawo.

MODEL OCENY WRAŻLIWOŚCI⁷

IOM proponuje model oceny wrażliwości, mający na celu identyfikację, ochronę i pomoc migrantom przed, po i w trakcie migracji. Model ten zakłada istnienie czynników ryzyka oraz tzw. czynników ochronnych (zwiększających zdolność do unikania/radzenia sobie z zagrożeniem) oraz ich wzajemne oddziaływanie. Zakłada też funkcjonowanie każdego człowieka na czterech poziomach: indywidualnym, rodzinnym, społecznym i strukturalnym. Przyjrzyjmy się zatem każdemu z tych poziomów i przykładowym czynnikom ryzyka i ochrony, które mogą się z nimi wiązać.

Czynniki indywidualne to np. wiek, płeć, orientacja seksualna, cechy fizyczne, historia życia, przekonania, zdrowie, tożsamość etniczna, dostęp do zasobów. To kontekst determinuje, czy dana okoliczność, czy też bodziec jest czynnikiem ryzyka, czy czynnikiem ochronnym. Na przykład przynależność do określonej grupy rasowej może być czynnikiem ochronnym, jeśli grupa ta jest dominująca, lub czynnikiem ryzyka, jeśli jest to grupa marginalizowana. Z kolei umiejętność czytania i pisanie jest prawie zawsze czynnikiem ochronnym, podczas gdy analfabetyzm jest prawie zawsze czynnikiem ryzyka.

Do **czynników rodzinnych/czynników gospodarstwa domowego** zaliczamy m.in. wielkość rodziny, status społeczno-ekonomiczny, źródła utrzymania i poziom wykształcenia. Czynniki ryzyka mogą obejmować przemoc między członkami rodziny lub fakt, że na czele gospodarstwa domowego stoi osoba niepełnoletnia. Czynniki ochronne to np. obecność wspierającego środowiska w domu, sprawiedliwy podział zasobów i możliwości dla chłopców i dziewczynek oraz zarobki zapewniające godne życie.

Czynniki społeczne to m.in. dostępność edukacji, opieki zdrowotnej i usług socjalnych, równy dostęp do zasobów, normy i zachowania społeczne. Mogą mieć one różny wpływ na poszczególne grupy, czyniąc niektóre bardziej podatnymi od innych. Społeczne czynniki ryzyka to np. przymusowe małżeństwa, wykluczenie niektórych członków społeczności, ale także obecność zagrożeń naturalnych (np. powodzi). Czynniki ochronne obejmują sprawny system edukacji, funkcjonujący system opieki społecznej czy obecność środków gotowości w celu złagodzenia ryzyka związanego z zagrożeniami naturalnymi.

Wreszcie **czynniki strukturalne** to m.in. historie kolonizacji i konfliktów, systemy polityczne, poszanowanie praw człowieka. Są one względnie stabilne i mają wpływ zarówno natychmiastowy, jak i długofalowy. Czynniki ryzyka to np. wzorce systemowej marginalizacji i dyskryminacji, konflikty i słabe czy dysfunkcyjne rządy. Czynniki ochronne obejmują zaś pokój i bezpieczeństwo, poszanowanie praw człowieka i sprawiedliwy rozwój.

Zastosowanie proponowanego modelu zapewnia ramy do oceny, kto i na jakim etapie powinien być zaangażowany w reagowanie, wdrażanie rozwiązań, zmniejszanie czynników ryzyka i zwiększanie czynników ochronnych. **Reakcje na poziomach indywidualnym i rodzinnym** są zazwyczaj zapewniane w bezpośrednim kontakcie z osobą wrażliwą przez pracowników sektora rządowego, pozarządowego lub prywatnego. Na tym poziomie umieścić można dużą część pomocy, jakiej funkcjonariusze i funkcjonariuszki Policji udzielają migrantom z grup wrażliwych. Robią to m.in. poprzez reagowanie na przemoc, w tym także przemoc domową i przemoc z nienawiści, informowanie o potencjalnych zagrożeniach i szkolenia w zakresie bezpiecznych praktyk (jak sposoby unikania kieszonkowców czy odpowiednie zachowania w ruchu drogowym). **Reakcje na poziomie społeczności** powinny obejmować samą społeczność, władze lokalne i inne zainteresowane strony, takie jak sektor prywatny i partnerzy rozwojowi. Tutaj swoją rolę do odegrania jako instytucja ma także Policja. Spełnia ją poprzez działania na rzecz zmiany postaw i przekonań, aby wszyscy ludzie

postrzegani byli jako równi bez względu na wiek, płeć czy rasę. Za krok w tym celu można uznać choćby wprowadzenie Planu Równości Płci oraz wysiłki na rzecz ścigania przestępstw z nienawiści. **Reakcje na poziomie strukturalnym** są zazwyczaj domeną władz lokalnych i krajowych, instytucji regionalnych lub międzynarodowych oraz partnerów rozwojowych, jak zespoły krajowe agend ONZ.

Model podatności migrantów na zagrożenia może być stosowany przed, w trakcie lub po migracji, w celach, które będą się różnić w zależności od sytuacji. W przypadku zastosowania go przed migracją, powinien być wykorzystywany do zachęcania do bezpiecznej i świadomej migracji i/lub zapobiegania przemocy wobec migrantów. Model zastosowany podczas migracji będzie wykorzystywany do identyfikacji migrantów wrażliwych, aby zapobiegać doświadczaniu przez nich krzywdy, i/lub do opracowania odpowiednich planów pomocy. Z kolei zastosowany po migracji, powinien służyć do identyfikacji osób wymagających szczególnego traktowania, aby podjąć odpowiednie działania zaradcze i ochronne, i wspierać rozwój długoterminowych rozwiązań. Ponadto model można wykorzystywać do projektowania odpowiedniej polityki i tworzenia długofalowych programów pracy z migrantami.

KONTAKT Z OSOBĄ Z GRUPY WRAŻLIWEJ W WYMIARZE PRAKTYCZNYM

Funkcjonariusze i funkcjonariuszki Policji coraz częściej mają kontakt z osobami cudzoziemskimi pochodzącymi z różnych środowisk, w tym z przedstawicielami grup wrażliwych, o szczególnych potrzebach, wymagającymi specjalnego podejścia. Wśród migrantów znajdują się osoby, które doświadczyły sytuacji traumatycznych, wymagają zatem opieki opartej na wiedzy o traumie. Zdarzenia traumatyczne, podobnie jak inne czynniki stresogenne, wpływają na ludzi w różny sposób, a ich skutki mogą objawiać się np. niepokojem, strachem, niechęcią do skorzystania ze wsparcia i odrzuceniem diagnoz, porady i leczenia. Warto też pamiętać, że mogą wpływać na sposób, w jaki osoby te wchodzą w interakcje ze wspierającym je funkcjonariuszem.

PRZEMOC ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ

Wśród grup wrażliwych, wyróżnionych we wspomnianej wcześniej ustawie, znajdują się „ofiary przemocy psychicznej, fizycznej, w tym seksualnej, a także ze względu na płeć, orientację seksualną i tożsamość płciową”. Jest to szczególny rodzaj wrażliwości, który zasługuje na odrębną uwagę. Dalsza część niniejszego artykułu oferuje zarówno wiedzę teoretyczną, jak i praktyczne wskazówki dotyczące postępowania z ofiarami przemocy ze względu na płeć.

Według danych, jedna na trzy kobiety na świecie doświadcza przemocy opartej na płci (ang. *gender-based violence*, GBV). Światowa Organizacja Zdrowia określiła GBV jako „kryzys zdrowia publicznego”⁷⁸. Zagrożenie związane z tym rodzajem przemocy wzrasta w sytuacjach kryzysowych, w tym także w kontekście migracji. Przemoc wobec osób ze względu na płeć jest powszechnym naruszeniem praw człowieka. Definiowana jest jako „każdy szkodliwy czyn popeł-

OSOBY W KRYZYSIE MIGRACYJNYM

niony wbrew woli osoby i oparty na społecznie przypisanych (genderowych) różnicach między mężczyznami a kobietami⁷⁹. Przemoc ta może dotknąć każdego: kobiety, mężczyźni oraz osoby o innych tożsamościach i cechach płciowych, niezależnie od narodowości, wykształcenia czy zamożności.

FORMY, PRZYCZYNY I SKUTKI GBV

Przemoc wobec osób ze względu na płeć przyjmuje różne formy: fizyczną, psychiczną, emocjonalną oraz społeczno-ekonomiczną, w tym między innymi gwałt, molestowanie seksualne, uniemożliwianie zdobycia niezależności finansowej poprzez zakaz wykonywania pracy zarobkowej, poniżanie, zastraszanie i wiele innych. Przemoc ta ma istotne i długotrwałe skutki zarówno dla zdrowia fizycznego, jak i psychicznego, które odczuwalne są nie tylko przez ofiary GBV, ale także ich rodziny, a czasem nawet całe społeczności. Wśród szerokiego spektrum konsekwencji GBV znajdują się między innymi utrata życia, nieplanowane ciążę i związane z nimi powikłania, zakażenia chorobami przenoszonymi drogą płciową, depresje, zaburzenia stresu pourazowego, tendencje samobójcze, obniżone poczucie własnej wartości, stygmatyzacja, odrzucenie itd. Należy także pamiętać, że skutki przemocy wobec osób ze względu na płeć mogą pozostawać niewidoczne.

Jeśli chodzi o przyczyny, u źródeł przemocy ze względu na płeć leży niesprawiedliwa dynamika władzy, patriarchalne normy płciowe, przekonania, praktyki kulturowe oraz lekceważenie praw człowieka. Istnieją również czynniki sprzyjające przemocy na tle płciowym, takie jak: ubóstwo, brak edukacji i świadomości swoich praw, sytuacje kryzysowe (np. wojny, katastrofy naturalne). Są to zatem złożone okoliczności, które wymagają systemowego podejścia i zaangażowania różnych interesariuszy.

ZOBOWIĄZANIE DO WALKI Z GBV

Często przypadki GBV pozostają niezgłaszane z powodu ryzyka stygmatyzacji, obawy przed odwetem sprawcy, braku zaufania do organów ścigania oraz przekonania o bezkarności sprawców, ograniczonego dostępu do systemów wsparcia oraz braku środków¹⁰.

Jako członek wspólnoty międzynarodowej, Polska jest zobowiązana do osiągnięcia Celów Zrównoważonego Rozwoju do roku 2030, w tym „eliminacji wszelkich form przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sferach publicznej i prywatnej, w tym handlu ludźmi oraz seksualnej i innych form wykorzystania” (cel nr 5.2). Polska jest także sygnatariuszem tzw. konwencji stambulskiej, pierwszego prawnie wiążącego międzynarodowego instrumentu zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet oraz przemocy domowej, który nakłada na państwa konkretne obowiązki wobec kobiet i dziewcząt, które doznały przemocy.

GBV A MIGRACJE

Trendy w międzynarodowej migracji pokazują¹¹, że demografia migracji ulega zmianie: rośnie liczba migrujących kobiet (kobiety stanowiły 48% międzynarodowych migrantów

w 2019 r.)¹², a także liczba kobiet migrujących samodzielnie¹³ (wcześniej migrowały jako członkinie gospodarstwa domowego), co zwiększa ryzyko ich wykorzystania i przemocy wobec nich, między innymi ze względu na ich ekspozycję na przemytników i handlarzy. Bariera językowa dodatkowo ogranicza ich dostęp do informacji i usług publicznych, kiedy zachodzi potrzeba skorzystania z nich¹⁴. Ponadto, wśród migrującej populacji osób w celach zarobkowych to kobiety częściej niż mężczyźni są zatrudniane nieformalnie, co dodatkowo potęguje szansę narażenia ich na przemoc. Stąd konieczność dostosowania się do tej zmieniającej się rzeczywistości i potrzeb oraz budowania odpowiednich kompetencji, aby sprostać tym wyzwaniom.

Przemocy ze względu na płeć doświadczają także osoby ze społeczności LGBTQ+. Jest ona wynikiem transfobii lub homofobii, objawiającej się w formie przemocy fizycznej, psychologicznej, werbalnej, dyskryminacji itd. Migranci z tej grupy mogą również napotkać problemy związane z dokumentami podróży, gdy ich fotografia lub informacja na temat płci nie odpowiadają ich wyglądowi lub tożsamości płciowej, z którą się identyfikują.

POMOC OSOBOM DOŚWIADCZAJĄCYM PRZEMOCY ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ

W przypadku udzielania wsparcia ofiarom przemocy ze względu na płeć, zarówno polskiego pochodzenia, jak i migrantom i uchodźcom, kluczowym działaniem jest skierowanie ich do odpowiednich usług, czyli udostępnienie kontaktów do organizacji wyspecjalizowanych w pomocy ofiarom GBV, oraz informowanie o dostępnych systemach wsparcia, takich jak infolinie.

Helplines in Europe – Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence (coe.int)

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/help-lines>

– strona informacyjna w języku angielskim; infolinie wszystkich krajów Europy

Home – Lila.Help

Home – Lila.Help

– strona informacyjna dostępna w wielu językach; informacje na temat organizacji pozarządowych i infolinii dla osób doświadczających GBV

Alarmowe numery tel. w Polsce:

(+48) 8001 200 02 – Niebieska Linia

888 88 33 88 – Fundacja Feminoteka

+48 22 255 22 02 – Polskie Forum Migracyjne

+48 22 828 50 54 – Fundacja Ocalenie

W przypadku migrantów i uchodźców mamy do czynienia z barierą językową, która utrudnia czy wręcz uniemożliwia komunikację, dlatego niezbędne jest pośrednictwo tłumacza

cza. Wysoce zalecane jest również wsparcie mediatorów kulturowych – specjalistów przeszkolonych w zakresie różnic kulturowych. Przemoc ze względu na płeć jest tematem bardzo wrażliwym, dlatego omawianie go wymaga odpowiednich warunków zapewniających dyskrecję. Tymczasem, w niektórych kontekstach kulturowych kobiety nie mogą pozostawać same w towarzystwie mężczyzny, który nie jest ich bliskim krewnym lub zwyczajowo zachowują milczenie w obecności obcych mężczyzn. Dlatego kluczowa w kontakcie z migrantkami jest obecność kobiety, np. funkcjonariuszki Policji. Zapewni im to niezbędny komfort do zgłoszenia przestępstwa, którego padły ofiarami, czy wyartykułowania prośby o pomoc.

Osoby, które ze względu na pełnią funkcję mogą mieć bezpośredni kontakt z ofiarami przemocy ze względu na płeć, mają możliwość skorzystania z dostępnej oferty szkoleniowej w zakresie GBV, mediacji kulturowych czy pierwszej pomocy psychologicznej (narzędzia polegające na udzieleniu wsparcia osobie, która doświadczyła potencjalnie traumatycznego przeżycia). Wiele organizacji, w tym IOM Polska, prowadzi tego rodzaju szkolenia, które rozwijają kompetencje we wspomnianych obszarach.

Pomoc ofiarom GBV opiera się na następujących zasadach, stanowiących podstawę podejścia skoncentrowanego właśnie na ofierze (ang. *survivor-centered approach*):

- 1) niewyrządzanie szkody: postępowanie w sposób, który nie powoduje dalszej krzywdy ofierze;
- 2) bezpieczeństwo: zapewnienie bezpiecznego miejsca do rozmowy, chroniącego przed sprawcami;
- 3) poufność: zbieranie i przechowywanie jedynie niezbędnych informacji udostępnionych przez ofiarę, z poszanowaniem jej prywatności;
- 4) szacunek: poszanowanie godności ofiary oraz jej życzeń; ofiara musi mieć kontrolę nad wybraną ścieżką działania; na podstawie udzielonych informacji powinna być w stanie zdecydować, czy chce skorzystać z usługi;
- 5) brak dyskryminacji: zapewnienie równego traktowania ofiary – niezależnie od wieku, narodowości, płci, pochodzenia etnicznego, religii itp.

Należy pamiętać, iż nie istnieje standardowy ani „właściwy” sposób reagowania na przemoc opartą na płci, a zakres reakcji na traumatyczne doświadczenie może obejmować milczenie, pozorną obojętność, gniew i inne.

Niezwykle ważne jest także unikanie zachowań niewskazanych: nie należy narzucać pomocy, a jedynie oferować wsparcie. Nie zakładajmy również, że wiemy, czego potrzebują ofiary – zamiast tego słuchajmy i pytajmy, jak możemy im pomóc. Nie należy wymuszać informacji, którymi ofiary nie chcą się podzielić, ani zadawać zbyt szczegółowych pytań dotyczących zdarzenia, aby nie narażać osoby na powtórne przeżywanie traumatycznego doświadczenia.

Osoby doświadczające przemocy ze względu na płeć, jak i inne zaliczające się do grup wrażliwych, wymagają szczególnego podejścia i odpowiednich kompetencji. Wiedza na temat grup podatnych, umiejętność ich identyfikacji i pracy z każdą z nich są cennym narzędziem w pracy policjantów i policjantek.

¹ *Kim jesteśmy*, poland.iom.int, International Organization for Migration, <https://poland.iom.int/pl/kim-jestesmy> [dostęp: 27.02.2024 r.].

² *IOM w Polsce*, poland.iom.int, Interantional Organization for Migration (IOM), <https://poland.iom.int/pl/iom-w-polsce> [dostęp: 27.02.2024 r.].

³ *IOM Handbook on protection and assistance for migrants vulnerable to violence, exploitation and abuse*, International Organization for Migration (IOM), Geneva 2019, https://publications.iom.int/system/files/pdf/avm_handbook.pdf.

⁴ Tamże.

⁵ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1504).

⁶ *IOM Handbook on protection and assistance for migrants vulnerable to violence, exploitation and abuse*, s. 15.

⁷ *IOM Handbook on protection and assistance for migrants vulnerable to violence, exploitation and abuse*, s. 1–16.

⁸ *Gender based violence is a public health issue: using a health systems approach*, who.int, World Health Organization (WHO), <https://www.who.int/news/item/25-11-2021-gender-based-violence-is-a-public-health-issue-using-a-health-systems-approach>, [dostęp: 27.02.2024 r.].

⁹ *Institutional framework for addressing gender-based violence in crises*, Department of Operations and Emergencies (DOE), International Organization for Migration (IOM), Geneva 2018, s. 7.

¹⁰ *Multi-sector needs assessment (MSNA)*, RRR (Regional Refugee Response), Slovakia 2023.

¹¹ *Gender and migration*, Migration Data Portal, 2020, <https://www.migrationdataportal.org/themes/gender-and-migration> [dostęp: 27.02.2024 r.].

¹² United Nations Department Economic and Social Affairs (UN DESA), *The number of international migrants reaches 272 million continuing an upward trend in all world regions, says UN*, 17.09. 2019, <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/international-migrant-stock-2019.html> [dostęp: 27.02.2024 r.].

¹³ *Gender and migration*, Migration Data Portal, 2020, <https://www.migrationdataportal.org/themes/gender-and-migration> [dostęp: 27.02.2024].

¹⁴ Konsultacje przeprowadzone przez Międzynarodową Organizację ds. Migracji w Polsce w ramach regionalnego projektu PROTECT 2019–2020, mającego na celu zapobieganie przemocy seksualnej i przemocy wobec osób ze względu na płeć wśród migrantów oraz wzmacnianie dostępnych usług wsparcia dla osób, które doświadczyły przemocy, wykazały, że bardzo trudno jest zidentyfikować ofiary GBV i pomóc im uzyskać dostęp do istniejących usług, w tym wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego i psychospołecznego czy opieki zdrowotnej. Badanie wskazało także, iż polski system nie zapewnia im ochrony przed agresorami, a wsparcie dla migrantek doświadczających GBV nie odpowiada ich potrzebom.

Summary

Interventions for People in the Migrant Crisis with Special Attention to Vulnerable Groups

The topic of this article is interventions for individuals affected by the migration crisis, with a primary focus on those who are particularly susceptible to violence and abuse (referred to as vulnerable groups). The text introduces a model of migrant vulnerability, which considers both the vulnerabilities and strengths of individuals in protecting themselves against threats. The authors also elucidate the concept of gender-based violence (GBV) and, using this as an example, present best practices in assisting survivors. Furthermore, the article discusses the role of the International Organization for Migration (IOM) in aiding refugees and its collaboration with law enforcement agencies.

Tłumaczenie: Autorki